

Örnek, Sedat Veyis 1963 “Alman Dergileri”, *Türk Dili Dergisi*, Cilt XII, Sayı 141, 536-537.

Dil ve Göç

Kültür ve Politika dergisi «Frankfurter Heften»nin mart 1963 sayısında Lotte Paepcke, «Dil ve Göç» başlıklı yazısında, on yıldan beri Baviera'lı bir Alman yazarının Amerikadaki yaşayışını ele alarak, bir yazarın başka bir ülkeye yerleşmesinin çeşitli nedenlerini, çevreyle olan uyumsuzluklarını, yerleştiği memleketin dilini öğrenmeden de üne erebileceğini örnekleriyle inceliyor.

«Newyork'ta on yıldan beri yalnız Baviera şivesiyle konuşan bir Alman yaşamaktadır. Bu adam Baviera'lı bir yazardır; Hitler zamanında politik nedenlerden Amerika'ya göç etmiştir. Newyork'ta, Manhattan bölgesindeki bir evin altıncı katında yaşamaktadır. Amerikan uyruğuna geçmiştir; Newyork'u sevmektedir, ama konuştuğu dil almandır. Elbet ki, bu süre içinde derdini anlatacak ve söylenenleri anlayacak kadar İngilizce öğrenmiştir. Ama İngilizce onun için, çok gerekli zamanlarda konuştuğu bir dilden öteye geçmemiştir. Bu adam İngilizceyi öğrenemeyecek kadar kabiliyetsiz midir? Aslı. Kabiliyetsizler de dahil herkes, eğer isterse, on yıl içinde yeni çevresinin dilini öğrenir. Belki iyi öğrenemez, iyi konuşamaz, ama yine de öğrenir. Yoksa bizim Baviera'lı yazar, çevresi ile ilgi kurmak istemiyen, dikkati çekmez, tanınmamış bir yazar mıdır? Dünyadan elini eteğini çekmiş, tek başına yaşayan birisi midir? Katıyken. Gerçi yazar genellikle almanca konuşan göçmenlerin çevresinde bulunuyorsa da, toplum hayatına katılmaktan da çok hoşlanır. İlgisi çekmiş, tanınmış bir yazardır; Alman dilinde yazdığı kitapları İngilizceye çevrilmiştir; bir Amerikan üniversitesinin fahri doktorluk unvanını almıştır.

Oscar Maria Graf'a yeni memleketinin diline neden bu derece yabancılık kaldığı sorulduğunda zaman, dil kurallarına devam etmek için, parası ve zamanı olmadığını, ama birkaç dil bilen bir karısı olduğunu ve böylece durumu idare ettiğini söylüyor. Ana kendisiyle uzun uzun konuştuğu zaman, dil öğrenmemekte para ve zaman sorununun temel nedenler olmadığını anlatıyor.

L. Paepcke, Oscar Maria Graf'ın Baviera almancasını bütün incelikleriyle öğrendiğini, öise

almancasız yapamayacağına değindikten sonra, sırf Baviera dili ile Newyork'ta tanınmış bir yazar olmanın da mümkün olduğunu gösteriyor.

L. Paepcke bu konuda başka bir örnek daha veriyor: Robert Neumann. İngiltereye göç etmiş bir Alman yazarı.

«Bir tek İngilizce kitabın sayfasını açmadım» diyor Neumann. «Ama kırılmadı umudum. Uzun zaman İngilizce konuşmadım. O zaman tutup İngilizce yazmaya başladım. Öyle mektup, şifra v.b. gibi küçük cinsten şeyler değil; bir roman. Hem de İngilterede. Hayret, değil mi? Bir yayınevi romanımı bastı. Roman hemen satıldı. İngiliz yazarlarına ne örnek ya! Duyulmamış bir şeydi! Bu işi yaparken İngilizler gibi yazmayı denedim. Dil öğrenen her öğrencinin yapmaması gereken şeyleri yerine getirmiştim: bizim eski almanca resimli ve karşılaştırmalı dil kitabını sözcük ve sözcük İngilizceye çevirdim, sonra da her zaman kullandığım düzene soktum bu sözcükleri. Böyle bir şey İngilizler için yeni, pırl pırl, işitilmemiş bir şeydi. Bu sadece İngilizlerin İngilizce olarak kabul etmeyecekleri bir İngilizceydi; İngilizceye yakın, hemen hemen İngilizce gibi bir şeydi. İngilterenin en iyi eleştirmecisi Pritscheit bana bir gün şöyle dedi: «Başarınızın sırrını biliyor musunuz? İngilizce sözcükleri anlamıyorsunuz, ama bunlarla her zaman asıl anlama yakın şeyler söylüyorsunuz. Yazdıklarınızı okuyan bizinkiler «Yeni!», «Orijinal!», «Demek istediğini dolayısıyla söylüyor» diye düşünüyorlar.»

Paepcke gösterdiği iki örnekten ikincisininin normal durumda yanyana gelmemeleri gereken sözcüklerin yanyana gelmeleriyle, yazarın kendine özge üstünlüğünün da yardımıyla yeni ve şaşırtıcı bir dilin doğduğuna işaret ediyor. Buna biliyamıyenden doğan bir çeşit safılık, bir çeşit yazı yazma başlangıcı gözyile bakıyor.

T. Williams'la Konuşma

«Theater heute» dergisi hemen her sayısında ünlü tiyatro yazarları ile yapılmış bir

konuşma veriyor. Mart 1963 sayısındaki konuşma T. Williams'a ayrılmış. Dergi aynı sayısında Williams'ın son oyunu «İguan Gecesi»ni de yayımlamaktadır.

Konuşmayı yapanlar Williams'a tiyatro ile ilgili çeşitli sorular sorduktan sonra, yazarın son oyunu olan «Kertenkele Gecesi»ne geliyorlar.

Konuşmayı yapan: «Kertenkele Gecesi»ne dönelim.

Williams: Beni bir oyun üstüne konuşmak kadar ürkünün bir şey yoktur. Bir oyun sadece sahnede yaşar. Gerçekten böyledir. Ama yine de bir şeyler söylemek gerekirse. . Bir kez şunu

belirtiyim ki, bu oyunun aynı başlığı taşıyan kısa hikâye ile bir ilgisi yoktur. Kertenkeleyle de, Meksika çevresiyle de.

Konuşmayı yapan: Peki İguan ne anlama geliyor?

Williams: İguan mı? İguan'ın ne anlama geldiğini söyleyecek olsam, Williams yine simgelerle konuşuyor diyecekler.

Konuşmayı yapan: Şimdiye kadar söylemek istediklerinizi içine alan bir oyun yazmayı umduğunuzu söylemişsiniz. Bu oyun «İguan» mıdır?

Williams: Olabilir.

(s. v. ö.)

FRANSIZ DERGİLERİ :

Ionesco Ve Eleştirmenler

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra gelişen tiyatro anlayışının en ünlü yazarı Eugène Ionesco'nun eleştirmenlerle başı derde. Unvan tartışmalarına yol açan Gergedan'dan sonra, en son oyunu «Piéton de L'Air» de eleştirmenlerin sürekli saldırılarına uğradı. Eleştirmenler onun zamanla değişen tutumuna, oyunlarında eylemin yavaş yavaş söz ve mimikğin yerine geçmesine, alaylı dilleyle topluma, toplum olaylarına, özellikle günlük siyasal olaylara sırt çevirmiş gibi görünmesine, soyut dili bir yana, tiyatroyu soyut bir kuramcılığa götürmesine takılıyorlar. Bunlar eleştirmenlerin düşünceleri. Oysa , yazar onların kendisini anlamadıkları, bazı küçük hesapların peşinde oldukları savında. Bu durumda tartışma daha da kızışacağına benzer.

Bu tartışmayla ilgili yazılardan söz edecek olursak; Ionesco'yu en çok kızdıran açık oturum, Arts'ın 26 şubat sayısında yayımlanmıştı. Daha sonra da La Masque et la Plume, radyoda, başka bir açık oturum düzenledi. Bunlara Paris'te yayımlanan irili ufaklı birçok dergi ve gazete de katıldı.

LE FIGARO LITTERAIRE'in 30 Mart sayısında Ionesco bu eleştirmenlerin, kendi diliyle «kudurgan saldırıların» ümitsizliğini yanıtladı. Ama Ionesco'nun bu uzun yanıtına geçmeden önce, Arts'ın düzenlediği ve P. - A.

Touchard, Alain Bosquet, Pierre Marcabru ve Gilles Sandier'nin katıldıkları açık oturuma kısa da olsa bir göz atmak gerekiyor.

Açık oturuma katılanlardan bir P. - A. Touchard tutuyor Ionesco'yu, onun için «tanıdığım en zeki varlıklardan biri» diyor. Diğer üçü ise ver yansın ediyorlar Ionesco'ya. Zaten onun da derdi bu üç eleştirmenle.

Oturumu yöneten Jacques Legris'nin ilk sorusu:

«Piéton De L'Air'in eleştirisinden çıkan sonuç, Ionesco'nun bir çıkmazda olduğu mudur?»

Pierre Marcabru'ya göre, Ionesco artık ilk oyunlarında getirdiği görüntüyü bir yana bırakmış, Tueur sans gages'dan bu yana da korkunç bir anlaşmazlık var; bir zamanlar onu destekleyenlerin bir kısmı tutmuyorlar onu şimdi, başlangıçta onu bir türlü sevmiyenlerse şimdi onda başka bir yazar buluyorlar. Bir değişim var onda. Başlangıçta dar çevreli kısa oyunlar yazan Ionesco'nun artık uzun soluklu oyunlara yöneldiği gerçek. Güldürülerden yavaş yavaş ağırbaşlı oyunlara geldi. He Rois se meurt'de, ne de Le Piéton de L'Air'de gülmüyor Fimse.

Başlangıçta Ionesco'nun oyunlarında ağır basan, evrenin gülünç ve trajik görüntüsüyü. Oysa Tueur sans Gages'dan sonra bunları bıraktığı bir gerçek. Şimdilerde o, çok konuşan,